

P. Lewin

פינפטער יאהרגנאנג. Nr. 3 (31) פריזן 85 גראָן ערשיינט יעדען חודש.

אשה יראת ר' ה'יא
מתהלהל (מש'')

אלוסטרירטער פאמיליעז-זשוורבאָל

**בֵּית יְעַב לְכוֹןֶלֶת
בָּאָרֶר ד' (יִשְׁעֵי)**

בְּרֵבָד

אָרְגָּנוֹ פָּאָר דַּי אִינְטָרֶעֶטֶפָּעַן פּוֹז בֵּית־יְעָבָד־שׁוֹלְעַן.
אוֹ אָרְגָּנוֹזָאַצְיָעָם בְּנוֹתָאָנוֹדָת־יִשְׂרָאֵל אֵין פּוֹלְעַן.

Lódz, Marzec 1928 r.

No 31.

נישן תרפיה – אדר לארז

<p>דאס פראנארטסן גנותאנדט ישראל פליכט ערטלונגן פון דער יודישער פרו אין דער לעונגע פון די יודישער פראבלע. טען און גייסט פון תורה וטכורה</p>	<p>אַבָּאָנָאָצָעָנְטָס-פֿרְיוֹוֹ: אַיאָחָר 8 נִילָה. אוֹוֵסֶת: 2 דָּלָלָר. גַּעֲלָר פֿרְיהָעָרָאוֹיס.</p>	<p>אַדְרָעָם פון רְהָדָה, אָוֹן אַדְמָה: Lódz, ul. Aleksandrowska 28.</p>	<p>דער ציעל פֿון די בית יעקב שׂוֹלְצָן ערצייחען די יודישע טעכטער אָוֹן גַּיְיסָט פֿון דער יודישער חורה אָוֹן יִשְׂרָאֵלִים הִיסְטָרוֹישׁ אַיְבְּגִינְקִיטִּים-אִירְעָאַדָּעַן.</p>
---	--	--	---

אִבָּהָאלֶט

- 1) יזידישע פֿרוי בְּלִיב נִישַׁת הַינְטָעֶרֶשֶׁטֶלְיגַּן! — א. ג. פרידענוואן
 - 2) פְּסַח בְּעַטְרָאכְטָוְנְגָעָן — — שְׂרָה שְׁעַנְירָעָר
 - 3) גַּעֲדָאנְקָעָן אֹוָן בְּלִידָעָר לְכָבּוֹד פְּסַח — דָּר. ל. גַּעֲמְצָעוֹוִיטִיט
 - 4) זַיְעַד זְכוֹת אֵוָן בְּיִגְעַשְׁתָּאָגָעָן — מְרָדְכִי פַּעֲסָפָעַל
 - 5) נַאֲטָזָר וּוַיְסַעְנְשָׁאָפָט אֹוָן לִיכְתָּפָן יְזָדְעָנְטוֹם — פְּרָאָז. דָּר. ד. פִּינְקָל
 - 6) בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת (לִיפָּר) — — ד. גּוֹטְעַנְטָאָגָן
 - 7) וּוֹעֵן דָּעָר הַיְּלִיגָּעָר בְּעַל. שֶׁמ. טֻוב אֵוָן גַּעֲנָאָגָעָן אַרְקִידָה — מ. סְפִּיר
 - 8) מֵיַן לִיעַר — — יַעֲקֹב לְאַנְדָּא
 - 9) בִּיבְּלִיאָגְרָאָפִיעַ
 - 10) קַאֲרָאָסְפָּאָנְדָּעָנְצִיעַס
 - 11) אַינְסְטְּרוֹקְצִיעַס אֹוָן אַנוֹוִיְיזָגָעָן
 - 12) אַנְגָּאָנְסָעַן

וַיַּלְיִשְׁע אֶפְתַּחֲיוֹג — WSCHÓD

וּוְלִישָׁע אַפְטִירְלוֹג — WSCHÓD —

רעדאקטאר ג. פרידעבאדן

שיכתב חיים רון אונדרה גאנזון בנטראן
2 זאנפז.

וְאֶת־בָּנָה וְגָדִילָה וְאַלְמָנָה וְמִשְׁעָרָה וְעֲרָבָה

וְאֶת־בָּנָה וְגָדִילָה וְאַלְמָנָה וְמִשְׁעָרָה וְעֲרָבָה

כעדי אנטקען אוין בילדער לכבוד פסח

ל. ג'עמאצשוויטש

אָבְגָאַטּ, דָעַר גְּרוֹיסִעַר מַעֲכַטִּיגָּעַר נִיּוֹס שְׁטוֹרָאָם פֻּרְשָׁלִינְגֶטּ דָאָךְ דִּי יְוִידִישָׁע קִינְדָּעָר אָוָן דִּי אַלְטָעָ? וּוֹי לָאָנָגּ, מִשְׁתִּינְסָ גַּעַזְגָּטּ, קָאנְגָּעַן זַיִן נָאָךְ אַיְן אַזְעַלְכָּעַ בְּעַדְיְנוּגְגָּעַן לְעַבְעָן? וּוֹי לָאָנָגּ וּוּלְעָן זַיִן נָאָךְ קָאנְגָּעַן טְרָאָגָּעַן דָעַם יָאָךְ פָּוֹן אַזְעַלְכָּעַ אָוְנְמַעְנְשָׁלִיכָּעַ לְיִדְעָן? דִּי פִּיזְיָשָׁע אַרְבִּיטָּאָן דָעַר צָעַר פָּוֹן דִּי קִינְדָּעָר וּוּטָזְזִיר אַומְגָלִיקְלִיךְ לְעַבְעָן מִקְצָר זַיִן.

אָט אָזְוֵי הָאָבָעָן זַיִן דִּי עֲגִיפְטִישָׁע בְּעַדְרִיקָּעַר גַּעַמְאָכָּט דָעַם חַשְׁבָּוּן פָּוֹן יְוִידִישָׁע פָּאָלָק אָוָן זַיְנָעָן זִיכְעָר גַּעַוְעָן, אָוָן דָאָס הַיְּלִיגָּע פִּיעָר הָאָט זַיִן אַהֲיֵילִיגָּאָר פָּוֹנָק אַנְגַּעַצְוָנְדָעָן.

הָאָט זַיִן גַּעַפְּהִילְטָ. אָוָן דָעַר נִשְׁמָה הָאָט זַיִן אַהֲיֵילִיגָּאָר פָּוֹנָק אַנְגַּעַצְוָנְדָעָן. אָוָן דָאָס הַיְּלִיגָּע פִּיעָר הָאָט זַיִן צְוֹפְּלָאָקְעָרָט, דָעַר יְוֹד שְׁעָר בְּרָעָן, דָאָס יְוִידִישָׁע תַּהֲלָבָהָוּת הָאָט זַיִן גַּעַפְּהִילְטָ אַיִן הָאָרֶץ.

דִּי קִיְּטָעָן זַיְנָעָן צְוֹבְּרָאָכָעָן גַּעַוְאָרָעָן. דָאָס פֻּרְשָׁוֹאָרְצָטוּן פְּנִים אִיּוֹ לִיכְטִיגָּע גַּעַוְאָרָעָן. דָאָס הַכְּנָעוֹתְדִּיגָּע שְׁפָלְדִּיגָּע אִין יְדָעָן אִיּוֹ פֻּרְשָׁוֹאָוְגָּדָעָן גַּעַוְאָרָעָן. פָּוֹן דִּי שְׁקָלְאָפָעָן, זַיְנָעָן פְּלוֹצְלָגָןָגּ מַעֲכַטִּיגָּע רִיזְגִּיגָּע פֻּרְזָעָנְלִיקִיטָעָן אָוִיסְגַּעַוְאָקָסָעָן, וּוּלְכָעָן קָוְקָעָן מִיטָּפְּרָאָכְטָוָגּ אָוִיףּ זִיעְרָעָן שְׁוֹנָאִים אָוָן אָנוֹן. טְעַדְרִיקָּעַר. דִּי שְׁקָלְאָפָעָן, וּוּאָס הָאָבָעָן ■ זָוָם וּרְעַמְסָס גַּעַבּוּטָיָס, וּוּלְעָן פְּלוֹצְלָגָןָגּ אַנְיָעָן וּוּלְכָעָן שָׁאָפָעָן אָוָן נִיּוֹעָ אַיְדָעָלָעָן דָעַר וּוּלְכָעָן גַּעַבְעָן.

דָעַר עַרְשָׁטָעַר שְׁרִיטָט פָּוֹן יְוִידִישָׁע פָּאָלָק אִיּוֹ פָּאָר זַיִן גַּעַנְצָעָן עַתִּיד כָּאַרְקָטָעָרִיסְטִישָׁ. אָרִים גַּעַלְיִדְעָטָ, אִין שְׁמָאָטָעָס אַיְנְגָעָהִילְטָ, — וּוְאַנְדָעָרָעָן מְחַנּוֹת שְׁקָלְאָפָעָן, אָוָן יְעַדְרָעָ שְׁלַעַפְּטָ דָאָס עֲגִיפְטִישָׁע הַיְּלִיגָּזָטָם צָו שְׁחַתְּן...

שְׁטָאָלָץ אִיּוֹ דָעַר עֲגִיפְטָעָר אָוִיףּ זַיִן מַאֲכָט אִין אָוִיףּ זַיִן קוֹלְטוֹר גַּעַוְוָעָן. אָוָן פֻּרְשָׁהִילִּיגָּטָה הָאָט עַר דִּי מַאְטָעָרִיעָ, דָעַם חַוְמָר. זַיְנָעָן גַּעַטְעָר זַיְנָעָן גַּעַוְוָעָן, דָעַר נִיּוֹס אִין דִּי שְׁעַפְּסָעָן, דָעַר נִיּוֹס בְּעַפְּרַוְכְּתָעָט דִּי פְּעַלְדָעָר, דִּי שְׁעַפְּסָעָן בְּרָעָן: גַּעַן דָעַם מַעֲנָשָׁעָן פֻּרְשִׁידְעָגָעָן נַזְעָעָן אִין דָאָדוֹרָן זַיְנָעָן זַיִן פֻּרְשָׁהִילִּיגָּטָה. אִין אָט פִּיהָרֶת דָעַר יְוֹד דָעַם עֲגִיפְטָעָרִיס אַבְגָאַט צָו דָעַר שְׁזִוְתָה, אָוָן דִּעְרָמִיטָט דִּי גַּאנְגָעָ לְעַבְעָנָס אַנְשָׂוְיָאָוְגָעָ פָּוֹן דִּי עֲגִיפְטָעָר פֻּרְנִיכְטָעָט. זִיעְרָ טְוִיזְעָנְדָט יְהָרִיגָעָ קוֹלְטוֹר אִין דָאָדוֹרָק אַושְׁטָעָרָט גַּעַוְאָרָעָן, זִיעְרָה הַיְּלִיגָּקִיטָעָן זַיְנָעָן אָלָס קְרָבָנוֹת גַּעַפְּאָלָעָן.

דָאָס יְוִידִישָׁע פָּאָלָק אִיּוֹ נִישְׁתָּחָווֹן קִיּוֹן אַסְקָעְטָעָן פָּאָלָק, וְחָאָס וּוְיָלָ פֻּרְנִיכְטָעָן דָעַם חַוְמָר, פֻּרְדָּאָרְבָּעָן דָעַם גַּשְׁמָ. דִּי תּוֹרָה אִין אַתְּוָתָה חַיִּים, זַיִן לְעַרְנָט דָעַם מַעֲנָשָׁעָן צָו לְעַבְעָן אִין גַּעַנְגַּזְעָץ צָו אַנְדָעָרָעָט אַמְנוֹנוֹת וְוּאָס לְעַרְנָעָן צָו שְׁטָאָרְבָּעָן.

אַבְעָרָד אָט לְעַבְעָן זַיִן הַיְּלִיגָּג זַיִן «קְדוֹשִׁים תְּהִיוּ». דָעַר גַּשְׁמָ קָאָן אָוִיךְ זַיִן דָאָס רְחוּנִיתָה, נְתַעַלָּה וּוּרְעָזָן. דָאָס שְׁעַפְּסָעָלָעָ, דִּי פֻּרְקָעָרְפָּרְוָוָגָעָ פָּוֹן חֻמְרִיָּות, וּוּרְעָזָס אָלָס

שבת הגדול

די עלענדע און פעראכטטע שקלאפען
 שמאטעס אינגעעהילט, קנעטען ליט טראגען ציגעל
 פון זיינר הים. פון זיינר פאמיליע, ארבײַטען
 נאכט. פון זיינר פערחושכ' דיגע פנימ'ישר רינען טר
 פון זיינר אויגען גיסען זיך קוואלען טרעעהן.
 נלאכט פון צער און וועהטאָג, און די העשר,
 בז' מעז, זיין קוקען מיט פעראכטטע בליכען אוּ
 אונגעעהאלפענע מענשעלען. ואס פערשטעהן נישט
 קוֹלְטוֹר, ואס זעגען נישט דורךעדריינגען מיט דעַ
 גויסט און ואס ווילען זיך נישט אסימילירען מיט
 אומגלאַיקלְיכָע מינשען. טראכען זיך די עג
 עפָעַס די יודישע שקלאפען. זיינר גאנצער גורל
 אונזו אין די הענד. זיינר לעבען און כוֹטִין, און די
 פון אונזער קאָפֶרִין. און דאָך ווילען זיין זיך נישט
 זיינר געמען, מיט זיינר קְלִידּוֹגָן און מיט זיין
 אַנְשְׁטָאָט די רֵיכָע עֲגִיפְתִּישׁוּ שְׁפָרָאָכָעַן
 זיינר שקלאפען-ספראָק, מיט וועלכער זיין בענווצען זיין
 עֲגִיפְתִּישׁוּ גַעַמְעַן, האָבָעַן זיין זיינר סְפָעַצְיפִּישׁ
 ווילען נישט טוישען; אַנְשְׁטָאָט די מְצֻרִיְשׁוּ רֵיכָע מאָנט
 זיך זיינר יודישען מהונג; אַנְשְׁטָאָט זיך מיט אונזו צ
 און זיך צוֹאָמָעָגִיסָען מיט אונזער פָּאָלָק, ואס
 אָזָא הוֹיכָע קוֹלְטוֹר שְׁטוֹפָעַן; און רָעָגִירָט און בע
 לענדער און פֿעַלְקָזֶר, ווילען זיין אַיְבִּיגְעַן שְׁקָלְ
 בְּלִיבָּעַן, און אַנְשְׁטָאָט זיך צוֹ בעפְּרִיְעַן און פרִיְעַן
 רָעַן, טְרָאָגָעַן זיין גַעַזְלְדִּיגְעַן זיינר עַנוּוּם...
 שטעהענדיג געבען די אומגלאַיקלְיכָע, האָט זיין
 מְאָל וְאַהֲרַשְׁיָנְלִיךְ דער עֲגִיפְתִּישׁוּר בעאמטער פֿעַרְעַי
 דעם גורל פון דער אַבְשְׁטָאָרְבָּעְנְדָעָר סְעַמְּטִישׁוּעָן
 האָט געצעעהלט און גערעכענט וויפְּלִיאָהָר אַיְזָן נ
 גְּלִיקְלִיכָען פָּאָלָק צוֹם לְעַבְעַן גַעַבְלִיבָעַן, ער האָט
 אַלְעַז אוֹיסְגָעַרְכָעָגָט, אַיְזָן זַיְן נָאָטִיךְ בִּיכְעַלְיָהָאָט
 דעם דָאָטָום ווּזְעַן יְעַדְעַר שְׁקָלָאָר אַיְזָן גַעַפְוִירָעַן אַוְן
 דעם בְּלָאנָס ווּפְּלִיאָלְעַמְיָנָעָר ער ווּטַעַן נָאָךְ פָּאָלָק
 רְעַמְסָס טְרָאָגָעַן.

ישט אַיְנְבָאָל אַיְזָן דער בעאמטער, בעטראָ
 פְּלָאן פון די רְיִיְגָע גַנְיוּם, פְּלוֹצְלִונְג, מרָה-שְׁחוֹרָה
 אַיְזָן אַנְגָעָהוּבָעַן צוֹ אַוְיִפְלָעַן, אוֹיבָדִי אַפְּשָׁטָאָמָעָן
 ווּטַע אַיְמְשְׁטָאָנד זַיְן דָאָס גְרוֹיסָע ווּרְקָעָן צוֹ עַנְדִּי
 דָאָךְ זְיכָעָר גַעַוְעָן אַיְזָן פֿעַר/עַקְשְׁנִישׁעָן גַעַרְישׁעָן
 אַנְיִזְרָד ווּטַע דָאָךְ אוֹרָף זיינר אַרְטָט נִישְׁט קְוּמָעָן
 ווּרְעָעַן דָזְךְ צְוַגְעַרְוִיבָט, אַרְוִיסְגָעָרִיסָעָן פָּוּן זיינר
 אַרְיִינְגָעָוּאַרְטָעָן אַיְזָן שְׁטוּרְמָעַנְדָעָן כּוֹאָלִיעָס

סגעמען פון אונטער דעם מצריישען לאסט"!
פערשטעהט זיך, דאס חען דער מענש
נדיקט און פיזיש אַפְּגָעָשׂוֹאָכֶט, דעמאַלְט
יך דעם גייסט צו פערזאָרגען: אויג דער
יעש עבענס-לאסט, איז אויך די נשמה בע-
און שטרעונג צו פערוירקְלִיכָּעָן.—די רע-
ד דוחות און ממיילא פון גיטיגער שפּוֹת
ערשטער פֿוֹס.

כם מעבודתכם—איך חעל איז—אייז מבטיח
ן דער קנעכטשאָפְּטָס-דיינסט". טורייניגער פון
שאָפְּט, דאס זיין אונטער געוואָרְפָּעָן דעם
ט פון אַדְּסְפָּאָטְישָׁעָן העדרשער, די בעטעה
עֲפָרְגָּעָנִיגָּעָן בעקומהָן גישט דעם מענש
יְפָרְיִהִיט, און צי איז געמאַלְט אַגרוי.
ס איז געווען אין מצרים?
ט בעגייסטערונג דעם צווײַיטען בעכער, און
אלמעכטיגען פֿאָרְן בעפְּרִיעָן אַנגָּנוּ דער

ס—איך וועל איך אויסלְיְזָעָן—טְרִיבִּיסְטָג—ט
אנד: אַרְאָפְּנָעָמָעָן די לאסט איז קוּיִם דער
קנעכטשאָכֶט אייז ערשות דער שטאמ, די
ן די צוּיִיג אַוִּיך ווֹאָס סְהִוְבֶּט אַן שְׁפָרָאָ-
ירקלְיכָּעָר פרײַהִיט.

ס לֵי לָעֵם—איך וועל איך—זָאָגָט ווַיְדַעַּר
פֿאָר אַפְּאָלְקָי! — גַּטְּסָפְּאָלְקָי ווּעָרָעָן.
לֵי, מיין פְּאָלְקָי זיין "לי לָעֵם" דאס איז דאָך
ר ציעל פון יידענטום, פון דער תורה איז
ער הבתוּת האָט גַּט דעמאַלְסָס מקִים געווען.
לְקָי גַּעַוְאָרָעָן! מיט דער אַמְּנוֹנה אַין האָר-
דער האָנד לְעַבְּעָן מִיר שׁוֹין טויזענדער
פעט אַין דעם ווֹאָרט פון אַונְזָעָר נְבָא
דִּים אַרְאָנוּ נְפָלוֹתָהָי—אוֹי וָוי בַּיִם אַרוֹיסָ-
איך ווֹאַנְדָּעָר בעוֹוִיזָעָן—מוֹעָן מִיר זִיךְ-
ן גַּאֲוָלה-טָאג, ווֹאָס קָאָן יַעֲדָן אוֹיגָעָן

גַּיִיט ווַיְדַעַּר אַיִּיר אַרְבִּיט, זָאָל דער חַג
יְהִינָּן אַבעגייסטער שְׁטִימָנוֹג פֿאָר אַונְזָעָר
עַ הַעֲצָעָר ווּעַיְעָן אַנְגַּעַפְּהַלְט מִיט דער
הַבּוֹרָא.

אַיצְטִיגָּעָר גַּרְוִיטָעָר שְׁעהָ שְׁטָעהָן אוֹיְף
דִּישְׁרָאָל אַין שִׁיצָּעָן אַונְזָעָר הַיְּלִיגָּעָ

... ווידער געפינען מיר זיך נאוגט צום גרויסען פרײַי
הייטס-יומס-טוב.

נישט דאס ערשות מאָל קומט מיר אויס אויף דידזינגע
בֵּית-יעקב-בלעטער צו רעדען וועגן דער בעדייטונג פון די
היסטארישע טאג.

יאָהָר-איַין יָאָהָר-אוֹיס דערמאָגען מיר אונזערע שוערטער
וועגן דעם זכות פון יונעם פרויין-דור, צויליב וואָס אונזערע
שקלאָפען קיטען אין מצרים זענען צויסען געווארען.

יאָ, דריי זאָכָען האָבען עס גורם געווען דעמאָלט די
גאָולָה: שם, לְשׁוֹן, לְבוֹשׁ — נאָמען. עֶפֶרְאָק אָונְן קְלִידְוָנְג הָאָ
בען די יודיש טעכטער געהיטען אָוֹן געפלעגט אָוֹן אונזער
הילף אִיז געקומען.

פָּאָר דַּי לְעַצְּטוּ יְהָרָעָן, זִינְתַּד דַּי בֵּית-יעָקָב-פָּאָהָן פְּלָאָטָעָט
איַבְּעָר דַּי יְוִדְּיָשָׁע הַיּוֹרָא אָוֹן זִיְּתַדְּ בְּנוֹת-בְּעוֹזָגָגָה הָאָט זִיךְ
געשאָפעָן, אִיז גְּעוּווֹיס אִין דַּי יְוִדְּיָשָׁע פְּרָוִיָּעָן-רִיחָעָן אֲגִיסְטִיגָּע
פְּעַרְבָּעָסְעָרוֹנָג גַּעֲקוּמָעָן. עַס לְעַבְּטַד שְׁוִין הַיִּנְטַד אֲמָחָנה פָּוּנָ
שְׂטָאָלָצָע חֻרָּה-טְרָעָגָעָרִינְסָ!

עַס פִּינְגִּיט מִיךְ אֲבָעָר דַּעַר גַּעַדָּאָנָּק, דָּאָס מִינְעַז שְׂרוֹתָ
וּוְלָעָן אִיצְט אַנְטְּרָעָפעָן אָונְזָעָרָע שְׂוֻעָטָעָר אִין אַמְּאָמָנָט פָּוּנָ
צָעָר, זַיְּ פִּיהָלָעָן מִסְתָּמָא מִיטַּדְּ וּוְעַתְּאָגָּ אָוֹן לִיְּדָעָן כּוֹנָמָ
גָּאנְצָעָן אַרְטָאָדָקְסִישָׁעָן פָּלָל, וּוְלָכָעָ אִיז גַּעַוְאָרָעָן אֲבִיסָעָל
פְּעַרְשָׁעָהָמָט, בְּעַלְיִידִיגָּט אָוֹן גַּעַרְעָנְקָט...

צִי דָּאָרָף אֲבָעָר אָוֹנוֹ אֲפְשָׁוֹאָצָעָן אָוֹן אֲבָעָרְשָׁרָעָקָעָן דָּאָס
לְעַצְּטוּ וְאַהֲלָ-גַּעַשְׁהָעָנִישָׁ ?

גַּיְּנִין, טְוִיזָעָנד מאָל נִין ! חַלְילָה וְחַלְילָה ! אָונְזָעָרָע גַּעַגְּ
נָעָר פִּינְדָּ, מְזוּעָן עַרְשָׁת אַצְּינְד אָוֹנוֹ אַנְהָרִיבָעָן פִּיהָלָעָן. לְהִיפּוֹךְ.
מִיטְ פְּעַרְדָּאָפְּעָלָטָעָר עַנְעָרָגָיָע אִין סְיִיעָרְדִּיגָּעָר טְרִיאַהָיִיט צִוְּ
אָונְזָעָרָע הַיְּלִיגָּע אִידָּעָלָעָן, מְזוֹ גַּעַמְינָזָאָם אִיצְט גַּעַעַרְבִּיטָ
אָרָעָן. אַוְיסְרָוְפְּעָנְדִּיגָּוּ וְיָאמָּל אַמְּאָל אָונְזָרָגָר גְּרוֹיסָעָר גִּיסְטִיגָּעָר
פִּיהָרָעָר רְבִּי נְחוֹם אִישׁ גַּמוֹ « גַּם זוֹ לְטוֹבָה » מְזוֹ גַּלְיִיכְצִיטִיגָּ
שָׁאָלָעָן אָונְזָעָר מַעֲכְתִּיגָּעָר רָוֵף צַו גִּיסְטִיגָּעָר אַרְבִּיטָ, אָוֹנוֹ אַוְיפּ
הַעֲלִיקָר וּוַיְיָטָר צַו קַעַמְפָעָן פָּאָר דַּעַר פִּיהָרָעָר-אַוְיטָאָרִיטָעָט פָּוּנָ
דַּעַר חֻרָּה אָוֹן יְוִדְּיָשָׁעָן לְעַבְּעָן. נָאָר דַּי חֻרָּה אָוֹן אָונְזָעָר קוֹוָאָל
פָּוּנָ לְעַבְּעָן אָוֹן האָפְּנוֹנָגָה, שְׂטִיצָע אָוֹן טְרִיאָסָט.

אָט קְוֹמֶט דַּעַר 15-כְּמַעַר נִיסְן, מִיר אַלְעָ, פְּרָוִיָּעָן אָוֹן מַעַ.
נָעָר וּוְלָעָן זִיךְ וּזְעָצָעָן צָוָם סְדָר, מִיטְעַן וּלְבָפָעָן פְּרָאָגָרָם וּוָאָס
אָונְזָעָרָעָגָר גְּרוֹיסָעָט פַּעַטָּעָר אָוֹן מַוְטָּר. דַּי פִּיר פּוֹסָות וּוְלָעָן אָוֹנוֹ
לְעַרְנָעָן אָוֹן אַיְבָּרְצִיְּגָעָן דַּי בעדייטונג פָּוּנָ אָונְזָעָר פְּרָגָאָגָעָן.
הִיאָּת אָוֹן דַּעַם מַוְסָּר הַשְּׁפָלָגָר דַּעַר גַּעַגְּבָ�וָאָרט.

דַּי פִּיר כּוֹסָות,—עַרְקָלְעָרָעָן אָגָּנוֹ דַּי חַכְמִים—זְעָנָעָן צָוָם
אַגְּדָעָנָעָן פָּוּנָ דַּי פִּיר-אָרט לְשָׁוֹנוֹת, מִיטְ וּוְלָכָעָ גַּט הָאָט
אָוֹנוֹ אַגְּגָעָזָגָט דַּי בעַרְיַיָּאָגָגָ פָּוּנָ עַגְּיַפְּטִישָׁעָן יָאָךְ.

(1) וְהַזָּאתִי אַתָּכָם מִתְחַת סְבָלוֹת מַצְרִים—«אַיךְ וּוְלָאָרְ

פְּסָח = בְּעַטְרָאכְטָרְבְּגָעֵן

סן שרה שענירעד

Digitized by srujanika@gmail.com

ינפטער יאהרגאנג 3 №

בית יעקב ושורנאל

בATOROWISעפשתאט אין LICHT פון יודענטום

פראפ. דר. אל"י פינק, בערלוי יודיש: ק. נעmirאווער, לאדו ■

אמת, איזו דער דָּזַיְגָעֵר געגענֿוֹיִטִיגָּעֵר קָאַמֶּפֶר צְוִישָׁעֵן דָּעֵר
וַיְסֻעַנְשָׁאָפָט אָוֹן אָנוֹזָעֵר תּוֹרָה בָּאיַן-אָוָפָן נִישְׁתָּקִין מָאָדָרְגָּעֵ
עֲרֵשְׁיָנוֹגָג. זַיְיט יְאַהֲרָעֵן צִיהָט עֶר זַיְךְ שָׁוִין; בָּעֵת אָבָעֵר פָּרִי.
דָּעֵר אָיזוֹ עֶר אַיְנְגָעְצָוִימָט גַּעֲוֹאָרָעֵן בְּלוּוּיוֹן צְוִישָׁעֵן דִּי גַּעַלְעָרְגָּטָע.
אָיזוֹ דָּעֵר דָּזַיְגָעֵר קָאַמֶּפֶר אַיְן אַיְצְטִיגָּעֵן מָאָמָעָנָט. אָדָאנְקָ דָּעֵר
אַלְגָּעְמִינְגָּעֵר בְּלִידָוָגָג, דָּעֵם שַׁוְּלַצְּ וְאַנְגָּ אָיזוֹ דָּעֵר פְּרָעָסָע.
וְעַלְכָּעָ טָהוֹת אַלְעָס פָּאָפּוֹלָאָרִיזָרָעֵן אָיזוֹ פַּעֲרָשָׁפְּרִיטָעֵן אַפְּלָוָ
אַיְן דִּי פַּעֲרוֹאָרְפָּעָנְסָטָעָ וַיְנַקְעַלְעָ — גַּעֲוֹאָרָעֵן פָּרִי פָּאָר אַלְעָ
מָעֵן אָיזוֹ גַּלְיִיכְיִיטִיגָּ דָּעְרָמִיט — אַגְּפָאָהָר פָּאָרִין רַעַלְגִּיעָזָעָן
אוֹן זִיטְלִיכָּעָן לְעַבְעָן.

וְאֵת אַיִן אָהִיפָּטְעֹז?
די נאטורויסענסנאפט האט פאר זיך א דאפעלטט אופט.
גאנבע צו לעזען: קודם כל מוע די נאטורויסענסנאפט אלע ער.

שׁינונגען אין דער נאטור בעאכטען, פדי איזי-ארום צווניפֿ-
צְחָזָמְלָעַן אֲגָרִיסֶעָ צָהָל גַּעַשְׁעָהָנִישָׁעַן. דָּרְגָּאָךְ וּדְרָעָרָ, טְהָוָת
די נָאָטוֹרְוִוִּיסְעָנְשָׁאָפֶט דֵּי אַלְעָ דָּזְוִיגָּעָ צְוָנוּיְגָעָזָמְלָטָעָ עֲרַשְ׀יָ-
נוּגָּעָן אָוִיךְ אַוִּיסְנוּצָעָן. אָוּן דָּאָס גַּעַשְׁעָהָט שָׁוֵין דָּוְרָכְין פֻּעָּרָאָלְ-
גַּעַמְיִינְעָרָעָן זַיִ. אָוּן טָאָקִי אָיֵן אַטְ-דָּעָר צְוִוִּיתָעָר אֲוִיפָּגָאָבָעָ פָּוּן דָּעָר
נָאָטוֹרְוִוִּיסְעָנְשָׁאָפֶט לִגְתְּ דָעָר מָקוֹר פָּוּן חִילּוּלָה-הָקוֹדֶשׁ. וּוֹאָס די
דָּזְוִיגָּעָ וּוִיסְעָנְשָׁאָפֶט בְּעֵדִית פָּאָרִין רַעַלְגִּיעָזָעָן יְוָדָ.
צִי קָאָן זַיִ אָפְּעָר נִישְׁתָּ דֵי נָאָטוֹרְוִוִּיסְעָנְשָׁאָפֶט בְּעַגְרָעָנִי-
צָעָן בְּלוּזָן מִיטָּן לְעֵזָעָן דֵי עַרְשָׁטָע אֲוִיפָּגָאָבָעָ אַיהֲרָעָ, דָּאָגָעָעָן
די צְוִוִּיתָעָ אֲוִיפָּגָאָבָעָ, דָעַם אַנְדָעָרָן טִילָּ. גַּעַנְצְּלִיךְ פֻּרְנָאָכְלָעָ-
סִיגָּעָן ? אַט אֹזָא מִין אַיְנְטִילָעָן פָּוּן די אֲוִיפָּגָאָבָעָן פָּוּן דִּעָר
נָאָטוֹרְוִוִּיסְעָנְשָׁאָפֶט. וּוֹאָלָט אַיהֲרָ גּוֹפָא גַּעַנְצְּלִיךְ צְוָנוּנָוּמָעָן דָעַם
בָּאָרָקְטָעָרָ פָּוּן אַוִּיסְעָנְשָׁאָפֶט, פָּוּן אַיהֲרָ אַוּוּקְגָּרְוִיבָט דָעַם
וּוֹאָס מִיר גַּעַבְעָן יַעַצְּט אִיבָּעָר.

גראוייסע געלפאהרד פון דער נאטורויסטעןשאפט.
ק פע פון געשעהנישען, קיין וויסענשאפט נישט הייסען.
אוֹן דָּאָן בָּאָרְכָּם דַּיְוִילְיכִּיטְבָּן דֵּי
מִינּוֹ פָּאֶלְיָעָנְדָּעָר אֲרָבִּיטִיט וּוֹיְךְ אַיר בָּעֵלְיָיכְטָבָן דֵּי

וְיַיְהָ וְאֹלֶקָאנָעַן אָונְטָעַר יִמִּים,
אוֹיֵף זַיִן דְּרִימָאֵל אַיְנְגָעֲקְנִיטְשָׁטָן שְׁצָעָרֵן בְּלִיחָטָאָוִיף זַיְעַר
חַכְמָה,
זַיְעַר פָּח שְׁטָרָאָטָם אַיִן זַיְגָע לְעַפְּנָ-הַיְלִיגָ-מְאַכְנְדִיקָע הַעֲנָדָר
אוֹיֵן זַיְעַר פְּרִידָאָן זַיְעַר בְּרָעָן אַיִן לְעַבְּדִיקָאָן זַיִן הַתְּלָהָבָות,
זַיְעַר קִינְמָאֵל-אָוִיסְגָּעָלָאָשָׁן פְּיִיעָר גְּלִיחָת אַיִן זַיְגָע אָוִיגָן,
זַיְעַר צְוֹצְטָרְיָיבָּה טְרָאָגָט אִיצְטָאָן טָאָגָן אָרוֹם דָעָם שְׁלָחָן
נִישָׁט עָר אַיִן עָר אָוֹן נִישָׁט זַיִן — זַיִן זַיִן זַיְגָעָן נָאָר דָעָם
אַיְנְצִיקָעָנָס אָוָרְטָאָטָעָנָס
גָּאָטָה.
אוֹן רְאִיאָן נִישָׁט מִיִּין קִין כָּהָן. וּואָס שְׁטִיטָה בַּי דָעָם מֻבָּח אַיִן
אַיִן מַעְלה דִּי קְרָבָנוֹת,
רְאִיאָן אָקְרָבָן נָאָר אַצְוֹגְעַבְּגִינְדָעָנָס בַּי דִי הַעֲרָגָעָר אַזְּסָמָזָבָה...
לְוִיטָה דִי אַיְבָּקָעָ גַּיְזָעָן פָּוָן דָעָר גְּבוֹרָה, פָּוָן דָעָר חַכְמָה הַעֲלִיָּונה,

פָּלָט דַּעַר גּוֹלְן אֲוִיפָּן הַיִּלְיָקָן בְּצָבֵא שְׁמָנוֹב	מַאיָּן אַחֲרִיאָה אוֹן מַעַן וּוֹיִיסֶט נָאָר גַּאֲרַנִּישֶׁט פִּיהְלָט מַעַן גַּאֲרַנִּישֶׁט זֻהְתֶּן מַעַן, גַּאֲרַנִּישֶׁט הָעֶרֶט מַעַן זָאָגֶט מַעַן שִׁירָה אֵין בֵּית הַמְּדָרֵשׁ.
דוֹד זִינְגְּטָן ...	אוֹן מַעַן וּוֹיִיסֶט נָאָר
יְוָסֶף אִיזֶן פָּאָרְטְּרָאָכֶט ...	גַּאֲרַנִּישֶׁט פִּיהְלָט מַעַן
אַהֲרֹן טָהוֹת דִּי עַבְדָּה ...	גַּאֲרַנִּישֶׁט זֻהְתֶּן מַעַן,
מָשָׁה בּוֹיעַט וּוּעַלְטָן מִיטָּן דִּי אָותִיות הַתּוֹרָה ...	גַּאֲרַנִּישֶׁט הָעֶרֶט מַעַן
יעַקְבָּן אִיזֶן פָּאָרְטְּרָאָכֶט ...	זָאָגֶט מַעַן שִׁירָה אֵין בֵּית הַמְּדָרֵשׁ.
צִחְקָס אַוִיגְן טְרַעְרָעָן ...	מִיטָּן זִין
שְׂוֹוִיְגַּט אַבְרָהָם ...	נָאָר מִיטָּן לְעָבֵן,
לוּוִיט אלְמַעְכְּטִיקָע גִּיבָּאָטָן פֿוֹן דָּעַם שֶׁר פֿוֹן גְּרוֹיסָן לְעָבֵן.	אָחָן וּוּוּרְטָעָרָה אָחָן אַגְּנוֹן,

ויאס ווייסו אפזיזרבטען שלש-מעודמות
אט דאס שווארצע ברויט וואס איר הייב אוניב-איין פראומעה
אוון דאס איז דער מובח
אוון דאס ברויט-דאס קרבן.
דאס איז דער מובח
שלאן. — שלחן-וואס הייסט-שלחן ?
דורך די וועלטן אוון די צייטן;
אוון נאָר מען ווייסט
מ'דארף אַברויט זיין
פאר די כהנים,

וְאֵס אַיִן תְּרוֹמָה ?
וְאֵס אַיִן בְּרוּיט ?
אַסְטֶרְטָעַ תְּבוֹאָה אַיִן גֻּבְּלִיבָן נַאֲך מִילְיאָנָעַן לְעַבְנָס, לִיבָּס
אוֹן חְלוֹמוֹת.
דָּאָרֶט וּי אַלְעַן צָן הַאָפָן אוֹיְפְגִּילְאָכְטָן כּוּוֹאַלְיעַנְדִּיקָע פָּעַלְדָּעָר—
שְׁתִּיעַן סְטוּיסָן פּוֹן פָּאָרְבְּרָעַנְטָע קִינְדָּעָר בְּלִיהָעַנְדִּיקָע, וּוְאַקְסְּנְדִּיקָע,
שְׁתִּיעַן קְבָּרִים
אוֹן דַּי פְּהָנִים נְעַמְּן תְּרוֹמָה אוֹן מַעַן הַיְלִיגָּט תְּבוֹאָות — בְּרוּיט
אוֹן יְנִינָה.

לויט די איביקע גיועצן פון דער גבורה, פון דעם חדס, פון דער חכמה העלונה,
דאָס קײַשׂ זאָעטשטייקישׁ מֶאָרעלָן — איזו בפּוֹרִים!
דאָגָנָק דער זוֹן ווֹאָס האָט. באַשאָפָן אָזָא רויַטְעַנִּישׁ אָזָן האָרֶץ
בְּאַרְכּוֹנוֹבִיאָנוֹגַיִי.

גיט-אויף אויף דעם שלחן—דעם מזבח עולות חמימות און בכורים!
ווערט דאס ברויט פאר נײַעム לְעָבוֹן!

לווייט די איביקע גיזעטען פון דער גבורה, פון דעם חסד, פון
דער חכמה העליונה פון די זאלעשטישקייע מארעעלן!

אוֹ אֵין דָעַ בְּכָרִים ?

... און איין טאנצעט זער בעל-שם-טוב!
נאר אין זיין נשמה גיינן ארכידה זיבן אבות, און די אפגען צינורות שטיינגרן און ווערן ביימער,
נאר אין זיין נשמה זאגן שירה לעבנס מיליאאנען,
סרייהלינג-ציט און פין די הימלאן חיבבן און צו קוואן לעכטן.
אלע לעבן, זינגען, טאנצן, און פון דעם מאָכָּונָם פון זיין זפאָז

Przed bramą przyszłości...

Cóż dam wam, córy mego ludu,
Zato że ciche wy

Na domowych ogniskach trudu
Spałacie młodość, wiosnę cudu
I złote swoje sny ?

Zato, że w dym kuchennej pary,
Ołtarzy znojnych cnót,
Składacie z kwiatów swych ofiary
I przede marzeń, piękna czary
W całopalenie złud,

Cóż dam wam, ludu mego córy ? —
Oto ma droga z tęcz
I oto moich nieb iazury
I ssane z piersi słońc purpury
Dla domów waszych wnętrz !

Zaświecę gwiazdę wam — ideał —
Zapalał słońce cel:

Sara, Rebaka, Rachel Lea !
Zwycięskiej Almæ-Matris trofea,
Kapitańska, śnieżna biel !

Aż będą wasze dni — sobotą,
Owianą boskim tchem
I będą wasze dni — tesknotą
Plomienią, rodną, światło-złotą
Za Nadczłowieka dniem.

Nad wami więc wyciągam ręce:
Przyszłości dale pół
Żyżnione krwią i łzami święca
I błogosławię waszej męce
I błogosławię ból.

Samuel Nadler.

ŚWIĘTO PESACH NA KAUKAZIE.

Wieczorem przydewają Żydzi kaukascy szaty o szerokich i rozwartych rękawach, które oznaczają ludzi wolnych. W pasie

każdego tkwi sztylet, a niektórzy są nawet uzbrojeni w rewolwery. W tym stroju udają się do bóżnicy. Wraz ze swym „chachamem” śpiewają tej nocy słowo w słowo całą modlitwę „Halel”. Po powrocie do domu, znajdują komnaty już oświetlone ku uczczeniu Święta. Stare kobiety owijają się jedwabnymi szalami, zaś młode stroją się w pstre suknie, wplatając sobie róże i inne barwne kwiaty w warkocze. Później odnoszą się całe jedzenie do domu „chachama”, gdy według ich zwyczaju odprawia kilka rodzin wspólnie „Seder” w domu człowieka uczonego w Torze, które im tłumaczy „Hagadę” na język potoczny, jakim się posługują.

Dzięki temu zwyczajowi utrzymuje się jedność narodowa wśród Żydów kaukaskich. Kiedy „chacham” tłumaczący Hagadę, dochodzi do miejsc, w których mowa o mającym nastąpić kiedyś wyzwoleniu Żydów, wznoszą wszyscy ręce ku górze, odmawiając równocześnie smętnym tonem następującą modlitwę:

„Spraw o Panie, by się zjawił Mesjasz, syn Dawida i niech nas wszystkich wyprowadzi z niewoli, tak jak wyzwolił naszych praorów w czasach zamierzchłych”.

Zaś kobiety odpowiadają:

„Amen. — taką niechaj będzie wola B-za”.

A kiedy „chacham” dochodzi do słów Hagady:

„W każdym pokoleniu powinien się Żyd uważyć za jednego z tych, którzy wyszli z Egiptu” — wówczas powstaje on z miejsca, bierze kawałek prasańskiego zawiniętego w starą chustkę, wkłada go za winiątko na grzecie i kroczy w ten sposób cztery lokcie, przyczem wskazuje obecnym, ocjaśniając w id potocznej mowie: „W ten sposób opuszczali nasi praorowie Egipt, nosząc ciasto na grzbiecie”. Równocześnie robi kilka szybkich ruchów, które mają uzmusłowić „szybkość” z jaką Żydzi opuścili krainę faraonów.

Podczas odmawiania Hagady kilku młodzieńców wchodzi do drugiego pokoju. Tam przebierają jednego, wybranego ze swego

grona, w stare, latane ubrania, kłada mu work na plecy, w rękę wsypają mu grubą pałę sła go na dwór.

Wkrótce dają się słyszeć głośne pukania do drzwi i ktoś prosi, by go wpuszczono do „sederu”.

Wówczas pytają wszyscy, siedzący przy sederze:

„Kim jesteś i czego chcesz?”

A głos z za drzwi odpowiada:

„Jestem Żydem i pragnę z wami odprawić święto Pesach.

— A czem udowodnisz, że jesteś Żydem?

— Noszę „talit-katan”.

— To nie wystarczy: podaj nam jakiś dowód.

— Mam pejsy

— I to nie wystarczająca oznaka.

— Jestem obrzezany!

Uderzenia o drzwi stają się w tej chwili coraz częstsze i coraz silniejsze. Zebrani pytają się dalej:

— Jeśli jesteś w rzeczywistości Żydem to dlaczego przyszedłeś tak późno? Czy nie wiesz o tem, że synowie Izraela obchodzą dziś święto?

— Przed chwilę przybyłem ze Świętego Grodu — z Jerozolimy. Daleko to i uciążliwa droga, a niebezpieczeństwa grożą na każdym kroku.

Wrogowie zmówili się, by nam stawać zapory po drodze i odzieliły mnie od was żarem murem; dlatego nie mógłm się tu stać przed świętami.

Ostatnie te zdania wypowiada on płacząc. Zaś wszyscy zebrani pograjają się w smutnych rozmyślaniach, a grobowa cisza zalega cały dom. Tylko przytumione westchnienia przewijają chwilami milczenie. Wtem zwracają się oczy wszystkich ku drzwiom, które „chacham” pozwolił otworzyć. Po chwili staje na środku pokoju ów przebrany cudzoziemiec: miecz nosi u boku, zawieszony na skórzanym pasie, w ręku dzierży kij wędrowny, a na plecach dźwiga worek. Nogi obute w wykrzywione sandały, podbite gwoździami, zaś cały jego postrzępiony ubiór pokrywa gruba warstwa

Na jego widok wszyscy wybuchają głośnym śmiechem, a krążywszy go ze wszystkich stron, stawiają następujące pytania:

— Co słyszać w świętym Grodzie? — Co porabiają nasi bracia, mieszkający na Świętej Ziemi? Kiedy zjawi się Mesjasz i wybawią nas? Czy przynosisz jakieś dobre wieści o mającym nastąpić wyzwoleniu Izraela?

„Przybysz” oddaje im serdeczne pozdrowienia z Jerozolimi, z miast, wsi, góra i pól palestyńskich. Ogląda również przepowiednię w imieniu mędrców jerozolimskich, iż są najwyraźniejsze znaki, że wkrótce zjawi się Mesjasz i zburzy żelazny mur, który oddziela ich od ojczystej Ziemi. Wszyscy przysłuchują mu się z wielkim zaciekaniem. Kiedy skończy przemówienie, obecni wznoszą ręce w górę, powtarzając kilkakrotnie w skupieniu i skrusze:

— Taką niechaj będzie wola Jego! Taką niechaj będzie wola Jego!

Jagniątko, jagniątko!

(גַּנְגָּתָה)

Dnia jednego za dwie zuze
Ojciec jagnię kupił duże;
Ale kot chytry, złośćą rozjuszony,
Pożar jagniątko, chwyciwszy je w szpony;
Pies, tknięty krzywdą, w swym gniewie się miota.

A chcąc się zemścić, szarpie, gryzie kota.
Kij się umując za zranionym kotem
Na psa się rzucił, ochłostał go potem
Szereg obrońców przedłuża się dalej:
Przychodzi ogień, pożera kij, pali.

Nie uszło kary to kija spalenie:
Splynęła woda, zgasiła płomień.
Wół w zyczliwości dla płomieni bratnich
Wychipał wodę do kropli ostatnich.

Wielka to zdaniem rzeźnika wina,
Chwita więc wołu, zaraz go zarzyna;
Anioła śmierci duch zemsty przenika,
Na odwet tedy zabija rzeźnika

Co nagle wracił rzeźnika do dolu
Za to, że mściwie zamordował wołu,
Gdy to zniszczenie stało się dokoła,
B-g Święty, śmierci zniweczę! anioła,

Który tem zrzadził nadzwyczajną szkodę
Ze calusieńską wychipą wodę,
Co ugasiła za to ognia żary,
Ze znów rozstrzaskała kij stary,

Który psa obil, co za to pogryzł kota,
Ze zszarpać jagnię wzięła go ochota.

